

Fullmäktigemotion / Utredning om enskilda vägar

Stadsfullmäktige 17.02.2025 § 11
53/00.01.06/2025

Ledamot Timonen lade fram följande fullmäktigemotion:

”Vi föreslår att Karleby stad gör en ny utredning av de enskilda vägarna i Karleby och lägger fram ett nytt förslag till fullmäktige gällande väghållningen av de enskilda vägarna på följande sätt:

Karleby stad

- utreder vilka vägar på stadens område som enligt staden är enskilda vägar, varför en bestämd väg enligt staden är en enskild väg och så att planläggningssituationen på vägområdet konstateras i utredningen,
- i utredningen presenterar i föregående punkt nämnda vägar och deras längd på ett tydligt sätt (mer detaljerat än utritade på en kartkopia),
- i utredningen namnger de enskilda vägar som ligger på detaljplanerat område eller mellan detaljplanerade områden och/eller är genomfartsleder och i utredningen särskilt granskar dessa
- i utredningen ger fullmäktige en uppskattning av mängden genomfartstrafik på de i föregående punkt nämnda vägarna och denna trafikmängds andel av den totala trafiken på vägen,
- utreder den trafikmässiga betydelsen av de vägar som utgör en integrerad del av det vägnät för allmän trafik som omringar staden,
- i utredningen ger en uppskattning av kostnaderna per kilometer för årligt underhåll av en väg, preciserade enligt vägbeläggning (grusväg eller permanentbelagd väg), så att stadens understöd kan dimensioneras så att det är tillräckligt,
- utreder andra frågor av betydelse för trafiken på enskilda vägar i staden,
- utgående från denna utredning ger ett beslutsförslag till fullmäktige om väghållningen gällande enskilda vägar i Karleby.

Motivering:

Karleby stadsfullmäktige fattade 19.09.2022 § 82 beslut om att upphöra med sommarunderhållet av samtliga enskilda vägar i Karleby. För de flesta av dessa enskilda vägar hade stadens underhåll dock upphört redan med stöd av stadsfullmäktiges beslut 4.9.2017 § 446, i vilket dock vissa namngivna vägar undantogs, så att staden fortfarande skulle svara för underhållet av dem. Beslutet baserade sig på stadsstrukturnämndens beslut 19.1.2022 § 14.

Följderna av stadsfullmäktiges beslut

Stadsfullmäktiges beslut har haft som följd att en del av kommuninvånarna betalar för att andra använder den väg som de förstnämnda underhåller. De vägar som staden har klassat som enskilda vägar används i betydande omfattning även av andra än dem som bor längs vägen. Trots att enligt lagen om enskilda vägar alla som regelbundet använder en väg ska delta i underhållet, är det i praktiken ändå bara de som bor längs vägen som får betala underhållet. Det är omöjligt för dem att veta vem som kör längs vägen och att kräva betalning av var och en. Dessutom förbjuder dataskyddslagen enskilda personer eller väglag att utan tillstånd samla in personuppgifter för ett ändamål som detta. Således är det inte tillåtet att t.ex. anteckna registernumren på bilar som kör på en enskild väg och utgående från registernumren göra förteckningar över ägarna till bilarna.

Särskilt oskäliga är situationer där det finns bara ett fåtal hushåll längs vägen, men genomfartstrafiken är stor. Ibland används en väg nästan uteslutande för genomfartstrafik. Det är också vanligt att en väg som har klassats som enskild väg är en förbindelseväg mellan stora detaljplanerade områden och en infartsled till centrum.

De som bor längs en enskild väg får alltså betala för att andra kör gratis på vägen. Stadens understöd täcker endast en del av kostnaderna. Återstoden får de som bor på vägen betala, medan andra kör gratis på deras väg. Det finns till och med livligt trafikerade vägar vilkas längd underskrider den gräns på 700 meter som stadsstrukturnämnden har satt för att en väg alls ska kunna få understöd. I dessa fall är det särskilt tydligt hur oskäliga följer beslutet har haft, eftersom de som bor längs vägen ensamma ska hålla i stånd en väg som till rentav 90 procent trafikeras av andra och där staden också har placerat busstrafik.

Karleby stadsfullmäktige beslöt 19.09.2022 § 82 att i den årliga budgeten och ekonomiplanen skulle reserveras ett tillräckligt anslag för underhåll och grundförbättring av enskilda vägar. Detta har inte skett. De understöd som stadsstrukturnämnden har beviljat är helt otillräckliga.

Vägarna som stadsfullmäktiges beslut gäller

En stor del av de vägar som stadsfullmäktiges beslut gäller har under 50-60 års tid förvaltats av kommunen. Vägarna har under årens lopp integrerats till en del av det allmänna, obegränsade vägnätet som omger stadens centrum. Staden har också i sin detaljplanläggning använt sig av dessa vägar och inte bygg ersättande vägförbindelser. För många av vägarna består därför

användargruppen till stor del eller rentav huvudsakligen av andra kommuninvånare än de som bor längs vägen. I beredningen till beslutet saknades emellertid alla dessa uppgifter om användningen av vägarna och deras trafikmässiga betydelse som del av trafikarrangemangen kring staden. Vägarnas långa historia som allmänna trafikleder lämnades utan avseende i beredningen och man såg bara på om vägen hade blivit hängande kvar på någon gammal icke-verifierad lista över enskilda vägar eller på att den kanske låg utanför detaljplanerat område. Ingen uppmärksamhet ägnades till exempel åt den omständigheten att en sådan väg kunde förbinda detaljplaneområden med varandra eller vara en viktig farled in till centrum eller åt staden eller den kommun som föregick staden under årtionden hade förvaltat vägen som sin egen väg.

Bristfälligt beslutsunderlag

När besluten 2017 och 2022 fattades, presenterades för fullmäktige ingen annan utredning över de enskilda vägarna i Karleby än en karta, där de enskilda vägarna var utritade så som föredraganden hade uppfattat dem. Av beredningen till beslutet fanns inga uppgifter om på vilken grund de på kartan utritade vägarna hade klassificerats som enskilda vägar. Det fanns inte heller uppgifter om de olika vägarnas längd, trafikmängder, antalet hushåll som bodde längs de olika vägarna eller deras betydelse som förbindelsevägar. Uppgifter fanns inte heller om planläggningen på det område där de enskilda vägarna var dragna eller på kringliggande områden.

Hänvisningarna till lagen om enskilda vägar, konkurrenslagen och diskrimineringslagen

Särskilt betydelsefullt i detta sammanhang är att det i beredningen framfördes att tre olika lagar skulle ha förutsatt att Karleby stad skulle ändra sina tidigare väghållningsbeslut. I en situation där fullmäktige får höra att en lag förutsätter ett beslut av ett bestämt innehåll, uppfattar en ledamot av fullmäktige lätt saken så att han eller hon inte har prövningsrätt i saken, utan är skyldig att handla på det sätt som framförs i föredragningen och således bör godkänna beslutsförslaget. Följaktligen är det nödvändigt att granska hur lagens krav presenterades i stadsstrukturnämnden 19.1.2022 § 14 och stadsfullmäktige 19.9.2022 § 82.

Stadsstrukturnämnden har motiverat behovet av ett nytt beslut på följande sätt: (översättning här): "Även om stadsstrukturnämndens beslut från 25.9.2017 nu har vunnit laga kraft, så följer det av den nya lagen om enskilda vägar 1.1.2019, konkurrensneutralitetslagen och diskrimineringslagen att

granskningen av avtalen om skötsel av och bidrag till de enskilda vägarna bör fortsätta i Karleby stad.”

Vi börjar med lagen om enskilda vägar. Ett snabbt svar finner man i ett utbildningsmaterial som Kommunförbundet har publicerat: ”Tills vidare gällande beslut som har fattats under den gamla lagens tid behöver inte ändras.”

Av 84 § i lagen om enskilda vägar framgår också att kommunen utan att hindras av lagen kan bidra till väghållningen av de enskilda vägarna, men också helt eller delvis åta sig väghållningen. Kommunen har i detta avseende prövningsrätt med stöd av sin självstyrelse. Av detta följer att kommunen har behörighet att besluta att helt och hållet sköta väghållningen av vissa vägar, samtidigt som kommunen kan betala bidrag till andra enskilda vägar. Enligt 84 § i lagen om enskilda vägar ”beslutar kommunen om de bidrag som av dess medel beviljas för väghållning av enskilda vägar, om villkoren för bidragen och om tillsynen över användningen av bidragen samt beslutar om att kommunen helt eller delvis ska åta sig anläggningen eller underhållet av en väg.” Av samma paragraf framgår att ett väglag måste bildas bara i det fall att väglaget önskar ansöka om bidrag av kommunen.

Kommunens prövningsrätt framgår också av 7 § i kommunallagen, där det föreskrivs att: ”Kommunen sköter de uppgifter som den har åtagit sig med stöd av självstyrelsen och organiserar de uppgifter som särskilt föreskrivs för den i lag.”

När saken år 2022 föredrogs för stadsfullmäktige, lät man i föredragningen förstå att lagen om enskilda vägar, konkurrenslagstiftningen och diskrimineringslagen skulle begränsa kommunens beslutanderätt och rätt att själv sköta väghållningen av de enskilda vägarna. När man sedan i slutet av beredningen anför att ”modellen med bidrag i pengar är ett lagenligt sätt att understöda de väglag som verkar enligt lagen och uppfyller stadens övriga villkor” är detta framställningssätt, i ett sakligt sammanhang där alternativet att staden själv sköter väghållningen ställs mot alternativet att staden beviljar bidrag till väghållningen, ägnat att förmedla bilden att endast beviljande av bidrag i pengar är ett för kommunen tillåtet sätt att se till de enskilda vägarna. Såsom ovan framgår förhåller det sig inte på det sättet. Ikraftträdandet av lagen om enskilda vägar har inte förpliktat Karleby stad att fatta nya beslut om väghållningen gällande de enskilda vägarna.

I föredragningen har också konstaterats att om kommunen sköter det årliga underhållet av de enskilda vägarna, bryter staden med ”detta förfarande” mot lagen. Av sammanhanget framgår att med ”lagen” här avses konkurrenslagstiftningen. Enligt 126 § i

kommunallagen får kommunen dock även i detta avseende med stöd av sin självstyrelse sköta enskilda vägar, eftersom i paragrafen föreskrivs att: ” En kommun sköter inte en uppgift i ett konkurrensläge på marknaden åtminstone när 1) kommunen med stöd av lag som egen verksamhet producerar tjänster för kommuninvånarna och andra som kommunen enligt lag ska ordna tjänster för”. Kommunen bryter alltså inte mot konkurrenslagstiftningen genom att själv sköta vägghållningen av de enskilda vägarna i kommunen.

I föredragningen motiverades besluten även med diskrimineringslagen och jämlikheten mellan kommuninvånarna. Jämlikheten mellan kommuninvånarna har dock inte förverkligats genom fullmäktiges beslut. Alla kommuninvånare behöver vägförbindelse på kommunens område, och även i detta avseende borde kommuninvånarna behandlas jämbördigt. Därför borde referensgruppen vara samtliga kommuninvånare. När man granskar saken ser man dock att här får en del av kommuninvånarna sin vägförbindelse betald av kommunala medel, medan en annan, mindre del av dem, trots att de betalar samma fastighetsskatt, med privata medel får finansiera en vägförbindelse som används av samtliga kommuninvånare. Alltså får en del kommuninvånare sina vägtjänster betalda av skattemedel, men alla får det inte.

I föredragningen till fullmäktige ändrades också definitionen av jämlikhet längs med texten. Först konstateras det att jämlikhet ska gälla ”för alla kommuninvånare”. I slutet av föredragningen ändras dock referensgruppen plötsligt, när det konstateras att ”staden, för att kommuninvånarna som bor längs de enskilda vägarna ska vara sinsemellan jämlika, bör upphöra med sommarunderhållet av samtliga enskilda vägar”. Således har man i föredragningen inte förutsatt att jämlikhet ska råda mellan alla kommuninvånare.

Vad är alltså jämlikt bemötande? Det är att sinsemellan likadana fall behandlas lika och att sinsemellan olika fall behandlas olika.

I 9 § i diskrimineringslagen föreskrivs att ”sådan proportionerlig särbehandling som syftar till att främja faktisk likabehandling eller att förhindra eller undanröja olägenheter som beror på diskriminering är inte diskriminering”. Att enskilda vägar behandlas sinsemellan olika är följaktligen tillåtet.

I stadsfullmäktiges beslut från 2022 om de enskilda vägarna har det alltså anförts eller åtminstone har man låtit förstå att lagstiftningen skulle hindra kommunen att fatta ett beslut med annat innehåll än det beslut som föreslagits i beredningen. När några sådana hinder inte finns, bör saken tas till föremål för en ny och grundligare utredning och nya beslut. Utredning behövs

också om hur höga bidragen borde vara för att vara tillräckliga i enlighet med det beslut som stadsfullmäktige fattade 19.9.2022.

Vi undertecknade begär således att Karleby stad vidtar ovan nämnda åtgärder och ärendet förs till fullmäktige för avgörande.”

Bilaga A Undertecknad fullmäktigemotion

Beslut

Stadsstyrelsen beslutade anteckna motionen i sitt protokoll och ge den till stadsstyrelsen för behandling.